

Učiteljski

TOVARŠ.

Izhaja
1. in 15. dne vsakega
meseca na celi pol.

List za šolo in dom.

Velja
za vse leto 2 gl. 50 kr.,
za pol leta 1 gl. 30 kr.

List 5.

V Ljubljani 1. marca 1871.

Tečaj XI.

Prirodopisni nauk v ljudski šoli.

Prirodopisni nauk podaja učitelju lepo priliko, da svoje učence zbuja k pazljivosti v naravi, ter jim obrača okó in uho in vadi no-tranja čutila. Prirodopisni nauk pa tudi učencem odpira spomin in pravo zavednost, kajti tu vidijo znamenja božje mogočnosti, modrosti in ljubezni, ter potem vedó po vrednosti ceniti v velikanskem stvarjenji male kakor velike prirodne. Namen prirodopisnega nauka je tedaj trojni: a) da se učenci soznanijo z navadnimi domačimi in tujimi prirodainami; b) njih zavest do prirodopisnih podob obuditi in oživljati; c) gojiti čut v otroških občutljivih srcih; tedaj v neštevilnih in tako različnih prirodainah spoznavati vseмогоčnega, modrega in predobrotljivega začetnika vseh prirodin. Postranski nameni pa so, da se otroška zavest v gledanju in v verstitvi izobražuje in njih jezik lika in čisti. Ni dosti učnih naukov, kateri bi učitelju podajali toliko gradiva za popisovanje, primerjanje in govorjenje, kakor je ravno prirodopisni nauk. Ker pa je pri vsakem nauku pred vsem drugim treba ozirati se na besedoslovje, zato so tudi pismene naloge prirodopisnega nauka posebno pripravne, pospeševati nauk v pravopisji.

Da pa bode prirodopisni nauk mikaven, potreba je pred vsem, da ga sami kolikor mogoče v mikavni podobi učencem podajamo in obdelujemo. To pa se navadno zgodi, ako podajamo učencem prave in razumne prirodopisne podobe. Suhoparni, težavni, nerazumljivi in prisiljeni popisi naj se opuščajo. Za učence na tej stopinji primerni, lahko umevni in dobro premišljeni popisi pa vendar naj nikar ne segajo predač in pregloboko, pa tudi naj ne postanejo igrača, in naj se nikar ne prezira in opušča, kar je v resnici prirodopisnega.

Le-to namreč spomin posebno odpira in izobražuje, uno pa ima bolj moč in vpliv na serce in na to dela.

Pri popisovanji se sicer ne sme prezirati toliko potreben red pri tem nauku, vendar naj učitelj zraven tudi skerbi za dostojno spremembo. Zato naj nikar ne začénja vsakega popisovanja enako, post. pri rastlinah vedno pri njenih nitkastih, vlaknastih in Bog zná pri kakih koreninah, ker vedno enako duha teží in mori. Bolje je začeti popisovati enkrat pri korenini, drugekrati pri cvetji, tretjič pri sadju, zopet četertokrat s krajem, kjer rastlina raste, ali s časom, kdaj cvetè, kaj koristi ali škoduje itd. Da bode nauk še bolj mikaven, naj učitelj vplete vmes kaki rek, pesem, basen ali povedko, ktera se na popisano prirodnino opira. To in enako ravnanje veljá od vseh prirodnih kraljestev!

Pomniti je tudi treba, da se nikakor ne more vseh prirodnih izdelkov enako na tanko in določno obdelovati, ker ene so na gradivu bogateje od drugih, pa tudi na zmožnost učencev naj se ozira.

Ves prirodopisni nauk tudi neizmerno pospešuje, ako učitelj pri popisovanji zadevajóčih prirodnih izdelkih naslika učencem v vsakem letnem času okoliščine ali krajne podobe od gojzda, travnika, verta, hriba, planjave, vode, brega itd. Tako zadobè učenci naj prej in naj lože naj živeje predočbo o skupnosti, obojostranosti ali nasprotnosti prirodnin. To pa se naj lože in naj bolje zgodi z botaničnimi in zoologičnimi izhodi, kar je po mojem mnenji za ta nauk neogiblivo potrebno. Pa tudi pri takih izhodih naj učitelj skerbi za dostojno spremembo, zato naj v vsakem letnem času z učenci enkrat obhodi listni in iglati gojzd, vert, breg, polje itd., kajti vsaki letni čas podaja kaj novega. Za take izhode naj učitelj izbira take dneve, da učenci domá ne mudé in da se jih lahko tudi roditelji vdeležujejo. Izhodi naj se začénjajo s petjem, vmes naj se vpletó kake telovadske vaje ali petje in po dokončanem izhodu naj se učenci obdarujejo s sadjem, večasih pa naj tudi kaki prijatelj mladine pridnost učencev dostojno obdaruje. Z začetka se takim izhodom marsikteri nevednež posmehuje, toda na zadnje, prepričavši se o njih koristi, veselé se jih učenci in roditelji. Kakor ne sme manjkati pri nobenem učnem predmetu kazavnih pomočkov, tako se tudi prirodopisni nauk ne dá misliti brez primernih pomočkov. Domače rastlinstvo brez naravnih in živih podob, inostranske brez dobrih slik, pa da bi se jih otroci ne mogli ogledati in o teh ali unih govoriti, to bi se djalo vodo v Savo nositi.

Iz ljudske šole je sicer sostaven ali znanstven nauk prirodopisni izključen, vendar pa naj se prirodnine obdeljujejo, kedar se ravno prikažejo, in ni treba, da bi se podučevalo v redu znanstvene so-

stave. Kajti ni vse eno, ali govorimo od živali, ktere učenci vsaki dan vidijo, njih življenje opazujejo; se nad njihovim prijetnim petjem radujejo, njih koristi ali škodo očitno vidijo in spoznavajo itd., ali pa, če od vsega tega nič ne umemo, ter vse lahkomišlno preziramo.

Pri prirodopisnem nauku naj se bolj ozira na žužke, ko se je to dozda godilo, kajti učence soznaniti o njih koristi in škodi, ni nič manj važno in potrebno, kakor od drugih večih živali. Zraven tega ima pa njih spremeneaje ali pripodobovanje in način življenja toliko mičnega in podučljivega, da se to ne more brez pedagogične pregrehe opuščati in pregledati. Sledaji dan skoraj gledamo in občudujemo razdejavajočo moč nekterih žužkov, in ne vemo vzroka, kako temu in unemu pomagati. Ali mar ni šola kraj, kjer naj se učenci soznanjajo z naj koristnimi in škodljivimi navadnimi žužki, ter se zadostno podučé o njih koristi in škodi, da pozneje vedó take ohranjovati, druge pa pokončavati?

Potrebno je sicer, da se vsaka prirodnina na vsaki stopinji primerno otroški moči temeljito in doveršívno obdeljuje, ter da se ogiblremo vsakega polovičarstva; vendar to ni tako umeti, kakor da bi se mogli naenkrat vsi deli ene in ravno tiste prirodnine enako obširno in na tanko obdelovati, ampak vse naj se lepo in primerno razdeli in izversuje. Zato zadostuje n. pr. na eni rastlini namen korenine, pri drugi opravila listov, pri tretji obtek soka, deli drevesa in njih opravila ali začetek in razvijanje sadu itd. Pri pticah naj se danes pričénja z letanjem, jutri z drugimi telesnimi deli, zopet drugikrat z razmotanjem jajec itd. Na primernih krajih naj se učenci opominjajo zoper terpinčenje živali, razdjanje in pokončavanje ptičjih gnjezd in jajec, zoper hudobno pokončavanje in uničevanje koristnih in drugih rastlin.

Pri rastlinah naj jim kaže njih zdravilno moč in vrednost v obertnji; pri rudninah naj se posebno ozira na njih pridobitev, izdelovanje in porabo. Pokaže naj jim tudi podobo rudnika, plavža ali topilnice, glažute, denar itd.

Pri dečkih naj se bolj na to gleda, da se bolj na tanko in temeljito soznanjajo s sadjerejo in z gospodarstvom, tedaj, kako se rastline zlahkajo, presajajo, oskerbujejo, kako naj se s sadjem in z drugimi rastlinami ravna, da se naj bolje v denar spravijo, ter tako od njih naj veči korist dobí. Soznanjajo naj se z modrim obdelovanjem različnih zemelj in kolobarenjem rastlin, pové naj se jim, kako se modro domačo živino oskerbuje in kermi itd.; vse to naj se pa jim djansko kaže, ako je moč.

Dekleta pa naj se bolj določno podučujejo o oskerbovanji vertnih in olepševalnih rastlin, na kateri način se naj lože pridelajo in kako naj se koristno porabijo, ter ž njimi modro gospodariti, itd. Ako bomo tako in enako ravnali, priredili si bomo v resnici modrih, pridnih in varčnih gospodarjev in gospodinj; sreča, zadovoljnost in veselje se bode vrnila v naše domače koče in med naš mili narod.

Govekar.

Telesne vadbe.

(Konec.)

Človek je iz duše in iz telesa. Obojega mu je treba, da doseže svoj časn in večni namen; za oba dela mora skrbeti; kajti če eno zbolí, zbolí tudi drugo. Pazili smo do sedaj le na dušo — pa tudi na to premalo — telo smo skoraj popolnoma zanemarjevali. Zavolj tega pa tudi naš rod tako hira. Kakošni junaki so bili naši dedje? Kako visoko starost so čakali? Gotovo niso imeli toliko tisuč bolezní nad seboj, kolikor jih ima sedanje ljudstvo! O tem bodo vedeli zlasti zdravniki veliko žalostnega povedati; in ravno ti priporočujejo čez vse telovajo mladim in starim, kajti vedó, da to je boljši pomoček k zdravju (pa do časa, dokler ni še bolezní), kakor so druga zdravila. Da sedanje ljudstvo na moči, velikosti in zdravji pojemlje, to nam priča nabira vojakov. Dotični uradi pravijo, da število čverstih mladenčev se vedno manjša.

Pa tudi v navadnem življenji se kaže dandanašnji vedno bolj in bolj mehkužnost in stud do dela. Lenoba se tudi pri priprostem ljudstvu zelo razširja; kajti ono večkrat meni, da ga je nemila osoda za delo obsodila in misli, da je le tisti človek srečen, kateri si s svojo učeno glavo, ne pa z delom svojih rok služi vsakdanji kruh. Take predsodke, ki se, žalibog, le prepogostoma nahajajo, treba je pri ljudstvu trebiti in ravno važnost telesnega dela na serce polagati, da se ne bo studilo, kakor se studi tolikim in tolikim postopačem in beračem! Tudi v tej reči je treba poduka!

Se imamo drug imeniten vzrok, ki zagovarja veljavo in vrednost telovaje. Stojee vojske (armade) so že dalj časa v navodi. Dandanes so sicer začele države njih število zmanjševati; ali vendar je še po mestih veliko vojakov, ki bi bili lahko domá pri kmetiji in obertniji, namesto da državi prizadevajo toliko stroškov. In ravno telovadba je tisti pomoček, ki more število stojeeh vojin znižati. To se bode lahko zgodilo takrat, kedar se bode telovadilo v vsakem mestu, vsakej vasi, vsakej soseski, v sleherni šoli; to se bode lahko zgodilo takrat, kedar se bode uril v telovadbi